

tevéseit és előfeltevéseit egy későbbi, de nem túl távoli időpontban megkísérel tárgyananyagával szembesíteni, valamint néhány hasonló szituáltságú társművel egybevetni. Reményei szerint e köztes időben a magyarországi kisebbségek irodalmának fordítotttsága, s ennek következtében megismerhetősége terén is bekövetkezik némi változás, hisz amíg ki-ki saját hazája kisebbségeinek sorsát nem kíséri kellő figyelemmel, addig kisebbségbe szakadt nemzettársai megítélésének változásában sincs erkölcsi alapja reménykedni.

(BLAZETIN Stjepan: KNJIZEVNOST HRVATA U MADARSKOJ OD 1918. DO DANAS. Osijek, Neotradicija, 1998. 194.)

Kilián László

BÁNAT A ZSIBONGÁSBAN

(Fenyvesi Ottó: *Buzz off*)

A bánatba: a kollázs mégiscsak sokszorozza saját lehetőségeit. Fenyvesi Ottónál - pedig egy tízéves szélességben - köszönt ránk egy, a szerző sajátjának tekinthető képi világ a *Buzz off* című könyvben. A műfajt sokszor eltemették már: mintha utánérzéseket rángatna bele újra meg újra a képzőművészetbe. Pedig a kollázs a kor jelentékeny kifejezése ma is, a művészetnek úgyszólván minden ága sokkal áttételesebb, vonatkozásokkal átszőttebb; így a kollázs, mint technika, egyenesen kínálja magát.

Fenyvesi Ottó költő, aki a Vajdaságban a rádiózásba, televíziózásba egyaránt belekóstolt az irodalom mellett, mint a totális költészet, mélyen a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas évek amerikai, illetve modern társadalmakhoz köthető világérzés amolyan félig-meddig peremvidéki képviselője, ezért szinte predesztinált volt arra, hogy kollázsokat is csináljon.

Óvatoskodó körülírással fogalmazva, az „indulatszóló” című összeállítás négy képciklust tartalmaz. Címeik előre orientálják a nézőt - hiszen ez egy nézni való könyv (!) -, hogy mit és milyen véleményekkel tár elénk Fenyvesi a következő oldalakon. A Kábel-Bábel látványeffektjei a Gutenberg-galaxis egykor bársonyos felületének immár kifeslett, az információszilánkoktól, képi hatásokkal szabdalta kollázsokat sorakoztat fel. Újságcikkkel szövegdarabjai, szalagcímek, hatásvadász sajtó/magazinfotók, comics-ok elemei, részletei kavarnak a Fenyvesi által újratemtett felületeken. A pezsgést és a szenzációkat találó betűtenger és ábrakészletek jelképkombinációk. A szerző itt is lírai közelítésből mutatja meg a régi ember, a már megélt értékek hirdőmpingtől összefröcskölt spontán torzulását. Az erő, a szex, a pusztítás képei ötvöződnek a reklámmal és a töb-

bi ránk erőszakolt adathalmazzal. A ciklus nyolc tétel az árvaságról.

A *Crvene brigade* szerb címe egyrészt visszautal a vajdasági évekre, a helyre, ahol felnőtt, művészi pályáján elindult, ahonnan az első polgárháború idején települt át Veszprémbe, de inkább a tartalom, a vörös brigád kap funkciót a második ciklusban. Szövegballasztok szerbül, oroszul, angolul és magyarul, illetve a nagy fétisek: a kocsik, a gépek, valamint a csupasznői, többnyire szajhatestek kerülnek egymásra itt. A háború, a fizikai és szellemi terror képei feleselnek egyazon és más-más képeken a fák sziluettjével, énekesmadárral vagy egy gitárral. Mint amikor a kamasz felröhög a gyászszertartáson.

A könyv címéül választott *fejelést* kapta a harmadik ciklus. Punk-fiatalok és az eddigiekhez képest kissé módosult tartalmú szex-kép kivágások jelennek meg a tipográfia-kavalkád szemétkosarában, hogy a bánatba immár amolyan letargikus harag is beleszűrődjön.

A *jégkorszak* a záróciklus. A gyilkosan éles szilánkok sokasága, a képrehozott bontási törmelék itt már igazi univerzális gleccserré nőtt, amelyben az emberek, a természet úgy keveregnek a kegyetlen hőmpölygésben, mint bármi más.

Fenyvesi mégsem vélekedni akar. Jobban izgatja a megjelenítés, a szembesítés. Bánat a zsibongásban: lapról lapra az egész könyv. De ez a bánat nem Fenyvesi saját bánata. A bánat bennünket fog el. Miközben a képeken rendre feltűnnek kisebb-nagyobb felületredekéken az elégikus felhangokkal bíró ábrák, a vizuális közegben is magabiztos szerző azt is tudatosítja: ami a bennünk fakadt bánat zsibongó háttere, az van. Sem túlzás, sem metszetszerűség nincs benne. Sejjlik, hogy napjainkban elmúlik valami, tán baj is; lehet, hogy a könyv címe ugyancsak ezt firatja, a bánatba, *Buzz off/Kopi* le.

(Vár Ucca Tizenhét Könyvek 3. Veszprém, Szerk.: Géczy János)

MOSOLY ÉS RÁCSODÁLKOZÁS

(Várnagy Ildikó: *Szósztobrok*)

Várnagy Ildikó Veszprémbe is több módon otthagya már keze nyomát. De miként a kilencvenes évek elején a szobrásznő rendhagyó emléktáblái kerültek ki a vár bejárata előtti fecskendőház vakablakára és a fiatalnak mondható városi panteonba (mind egyik munka Cholnoky-vonatkozású), úgy rendhagyó - ha nem rendhagyóbb - a Vár Ucca Tizenhét Könyvek sorozatban megjelent *Szósztobrok* című könyve.

A *Szósztobrok* képei, szövege ugyancsak a duanántúli kisvárosban kerültek sajtó alá, de helyi értéke mellett feltétlen figyelemre méltó anyagot foglal magába a könyv. Várnagy Ildikó kirándulást tesz e

könyv erejéig az irodalom és a vizuális művészetek egy érdekes határvidékére. Ha a tartalomjegyzéket megnézzük, egy verset olvashatunk végig, amely amolyan verbális alapvetése a könyvecskének. A szemlélődő, megfigyeléseire rácsodálkozó, néhol nosztalgiaózan elégikus és főként derűs embert viszatükröző sorokat aztán új síkon dolgozhatjuk fel, amikor a kiadvány belső oldalait végignézzük. Izgalmas játék a *Szószobrok* című könyv olvasása. A pár sorba tördelt mondatok körül hol piktogramszerű, hol sajátosan tömörített - ha tetszik - egyszerűsített képek, ábrák adnak megerősítő vagy pontosító adalékot a betűk hordozta tartalomhoz. A kis egységek oldalanként, oldalpáronként is valóságos egységek. A tömörített látványok harmóniát, érzékenységet sugallnak. Ugyanakkor egy másik játék is kínálkozik az olvasó, nézelődő számára. Miként más vetület, a tartalomjegyzék hosszúverse és az oldalas/oldalpáros képes vers, és egymással is felel, úgy létezik saját világuk a képeknek önmagukban is. Várnagy Ildikó talányos humorára csodálkozhatunk rá, ha a szöveg nélkül értelmezzük a rajzokat, és csak utána vetjük össze a vonatkozó sorokkal. A többértelműség sokszor gondolkodtathat el, és az elmélyülni szándékozó azzal is eljátszhat, vajon miért gondolt másra, mint amire a szöveg utal, vagy a két értelmezés között nincs-e áttételes kapcsolat.

Mindezek mellett a képi világ néhol az egyszeműség, a lecsupaszított formák miatt feltétlenül gyermeki látásmóddal rokonítható. Talán ezért sem véletlen, hogy gyakran gyermekkönyv-illusztrátorok jutnak eszünkbe a *Szószobrok* lapozgatása közben; közülük is leginkább Réber László munkáira emlékeztetnek a rajzok, de feltétlenül sajátos és jellegzetesen Várnagy Ildikó teremtette formában. Tehát figyelni tesék: párhuzamosság és nem egymásutániság!

A nyelvi világgal kapcsolatban is sok név vetődik fel a könyv kínálta játékhoz partnerként közelítő számára. Szemlélődő régi és újabb lírikusok által teremtett képek köszönnek vissza a lapokról. Ha a képeknél egy nevet említettem, legyen elég itt is egy művész: Valéry az. Az ő verseinek szemléletét tükröző és nyelvi formáival rokon a *Szószobrok* szó-sorainak bensősége világa.

Kísérlet ez a könyv. Benne lenni a világban, érzékenyen és természetesen. Várnagy Ildikónak sikerült ezt elérni. Mint a könyvek általában, ez a kiadvány is megosztja a befogadóval a szerzőben összegyűlt és lecsapódott életanyagot. Ha elég fogékonyak vagyunk, részt vehetünk a kísérletben, társai lehetünk az izgalmas játékban, és sokszor olyan megközelítésekkel egészülhet ki élményvilágunk, amelyek újak, sajátosak.

(A *Vár Ucca Tizenhét Könyvek 22. Veszprém, Szerk.: Géczy János*)

Dienes Ottó

NYÍRFALVI KÁROLY: TESTÜNK JELE

A PAPIRON

Nyírfalvi Károly, amint a *Vallomás* című előszavából kitűnik, első kötetes versíró. Versírót mondtam, hiszen (*tükör*) című kötetnyitó versében - kicsit hetykén - jelenti ki, hogy egyszer s mindenkorra elkülönözi magát a romantikus, valahol a világ végén író „koszlott agglégényektől”: „nem érdekel/én nem vagyok költő / verseket írok / sorokat egymás alá”. Természetesen ezt nem kell túl komolyan venni, hiszen hiteles költőink között is található olyanok, akiket mit-érdekelne-a-költészet maga.

Valami hasonlót pendít meg a (*gesztus*) című záróvers is, amelyben egy hús-vér (vagy fantázia-termék) lektor ömlesztí jó tanácsait az egyre inkább magára találó versírónak (írjon csak, s „ha megnyugszik, már az is valami”), aztán: „Legfontosabb persze a türelem s az alázat”; s most jön a döntő és lelkesítő feladat: „Hát ezeket szem előtt tartva írjon, írjon még” (ennyi ösztökélésnek minden bizonnyal nehéz is ellenállni); s jön a végtanács: „Majd küldjön vagy hozzon még! / Mostanában kérem ne válaszoljon / Adjon időt magának, másoknak és nekem is” - mármint az ominózus lektorok lektorának, aki majd a végítéletet meghozza egykoron. Ennyi bonyodalom után én ugyan ki nem mondom, hogy mi az igazság. Rábízom az olvasóra, hogy döntse el: érdemes-e versírónknak továbbra is róni sort sor alá.

Komolyra fordítva a szót, jómagam tehát nem Karra készültem, hogy kritikusai bárdot forgassak versírónk feje fölött. Az előzőekben vázolt halvány tartózkodásom ellenére őszinte érdeklődéssel olvastam az egymás alá rótt sorokat (először a szabdabb - sokszor szerelmes, illetve szerelem-telen levelekre emlékeztető -, majd kötöttebb formában megírt szövegeket), s bár az őszinteség még nem elégséges ahhoz, hogy valaki íróművésznek nevezhesse magát, engem megfogott, most már mondjuk így, a versek *konfessionális* jellege, azaz az őszinte önboncolás az emberi élet egyik legtermészetesebb, de egyúttal legtitokzatosabb területén, a szexualitásán. Mert aki ezen az ingoványos területen nemcsak a naturát keresi, hanem az ideált is (nem kimondottan csak személy viszonylatában, hanem mint *olyant*), *sűrű* meglepetések elszenvedőjévé válik.

Isten ments, hogy ebben a témában akárcsak a főhúrokat is megpendítsem (szegény Stendhal húsz évig gyűjtötte az anyagát a szerelemről szóló könyvéhez), mert itt bizony a bölcsességet mindenkinek saját magának kell megszereznie (meg a megfelelő szerelmi partnereket is persze), hiszen ha nem így tesz, örök szenvedés és kielégületlen-